

ССРЭ-нин Дээди Совединин сески чыыжынын чедиги сессиязы

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛ-ИШТИ-БЕШ ЧЫЛАГ!

Эвилел Совединин хуралы

Декабрьн 13 хүнүнүн ийги чартында Кремльде ССРЭ-нин Дээди Совединин хуралдар залында ССРЭ-нин Дээди Совединин сески чыыжынын чедиги сессиязын Эвилел Совединин үшкү хуралы эгелзэн.

Эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Громыко, Ф. Д. Кулаков, Л. А. Кунаев, К. Т. Маузов, Н. В. Подгорный, П. Н. Демичев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капотов, К. Ф. Катушев оларын депутат болгаш аалчылар диниитин үргүчүлөөн адыш чаксаашкыны-биле уткашкан.

Хуралда Эвилел Совединин Даргазынын ораакчары депутат Б. Е. Батон дараалаан. 1974 чылда ССРЭ-нин улус ажил-агыйын хөгжүдүрүш Күрүнө планынын дугайында, 1974 чылда ССРЭ-нин Күрүнө бөлүктүгүн дугайында болган 1973 чылда ССРЭ-нин Күрүнө бөлүктүгүнүн күсүлсезинин дугайында айтыртылар чугаалажып көөрүн хуралга үргүчүлөөн.

Ажылчы чоннар депутаттарын Москва хоорай Совединин күсүлсезинин даргазы депутат В. Ф. Промислов сессиянын ийдириден бир дугаалаан сес алган. ССРЭ-нин XXIV сьездинин төөгүтү шийтирлерин амыралга боттандырылган бистин партиястын ТК-нын Чингине секретары эш Л. И. Брежневтин бугула-ла улут салымшкынын москвалык, бугу совет улус ышкыш, бедин-биле үнел турарлар деп, ол чугаалаан. Коммунист туугузушкунун улут сорулгаларына, Тайбынын программаны боттандырып турарына сорук кинген Москванын ажилчы чоннары тоску беш чылдың шийтирлери чылын куш-ажыл чык чак-чаа чедикшилер-биле демделзээр.

Бистин Төрзөн чуртувустун найыссылан келир чылын хөгжүдүрүш планы болза партиянын Топ Комитетинин болгаш Совет чазакты Мос-

дырганын түнели болуп турарын ол демделзэн.

Министрин саналы-биле амыра, чак техника шийтээл алырдыктын пидин каап турарынын кол чылаагы ол адырын заводтарыга бугу-рутенги күчүлери оожуму-десе ажылаага киирип турарында. Бистин машина ту-дүшкүлүгү адыр болза мында «Б» бөлүккө ста-ноктар бугурун бээр болуп, ынчангаш улум дүргөн тем-пиди хөгжүдүрүш ол негеп турар деп, оратор чугаалаан.

1974 чылда министрство-нун бугурулгелеринин болгаш организационунун мурунча салымдар сорулгаларга ми-нискер толдурган доктаган.

ССРЭ-нин ТК-нын Пол-итбюроунун, ССРЭ-нин ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежневтин ийдириден биле чуртувун турары Тайбынын бугу-рутенги күсүлсезинин чедикшилеринин, делегейге ай-ымал чок чоруктуу болгаш улустар аразына бугу тала-лыг калы ажылаагынын ленинги политиканын бистин чурттуу ажилын аныгы, бугу совет улус ини-биле дет-кип турар деп, Москвада «Электросталь» деп электро-металлургия заводунун кан хайындырарчы деп депутат В. Д. Постников демделзэн.

Ол ботунун бугурулгелеринде калбарган социалист чарыш дугайын чугаалаан. «Эзэш чарыгдаларын үндүрүп, эки шынарлыг, хой продукциянын бээр» деп кийгырып завод кол-лективинин ажилында кол чугула апарган.

Ажыл шгы эер, озалдар болгаш куш-ажылдың база бугурулгелерин сагыла-чур-мун оксе-лаа аны-биле үрзөр чоруктары уржундуу ажил шгы чидире-биле моон соңгаар элтежин болбас дээр оратор демделзэн.

Түнелинде В. Д. Постников мында дээр:

— Бистер, ажилчынар, пар-тиянын белиг ийдеген ший-дырарымыз, 1974 чылдың

планын болгаш беш чылдың оналгаларын бугурун-биле чедикшилерин күсүлсезинин, бугу чүдүлери кыларын ССРЭ-нин ТК-та, Леонид Ивлев, Сидерин ботунга бо бе-дик ийдириден бугурун тур мен.

Туркменистанын КП ТК-ын секретары депутат В. Н. Рыков бистин чуртувуска ком-мунизм тургузар дээр бугу улустун херзеге Туркмен ССР-нин ажилчы чонуну киирип турар салымшкынын дугайын чугаалаан. Уагтер бугурулгелер беш чылдың баштайга ийи чыларын планнары чедикшилерин күс-үлсезинин шийтирлери чык чы-ла инити-биле база эки ажиллап турар.

Кодз ажил-агыйын ажил-ишчилери, хамыктын мурун-да хөгж ажилдагылар кай-гамчык чедикшилерин чедип алган. Олардан бир миллион тонна ажил чиг хөгжүн чурт бир-ле дугаарында алган. Ол дээр күүрүн планында көр-дүнгөндөн дык хой болган ол-дур. Тараа, ногаа, бах-чи культулары, виногра-д, сүт, чурга болгаш оксе-лаа чугулаа продукттар салым алырдыктын улус ажил-агый-планын ажил кестеринин.

Сессияга көөрү-биле киир-ген 1974 чылда улус ажил-агыйындын планынын болгаш бюджеттин төлөвлөдөрү чуртка экономиканын база култууранын улум өзүлсезин, бугу чурттуу болгаш эвилел-дешкен республика бугурун эрге-ажыктарын чоп таарыш-тырарын көрүп турар.

Бо чылын республиканын экономиканы хөгжүдүрүш план-да көрдүнгөндөн белик тем-пиде чурт турарын Грузия ССР-нин Министрлер Чогулунин Даргазы депутат Г. Д. Джавахидов чугаалаан.

1974 чылда Грузиянын эконо-миканын дүргөн хөгжүдүрүш планын эвилел министр-стволарын болгаш ведомство-ларын дорт киржилгези-биле

ажылап кылдыганын оратор демделзэн. Планын мате-риал-техникти хандырганын тодаргай организастарын эрге-жог чугулаан Г. Д. Джа-вахидов айткан. ССРЭ-нин ТК-нын Плениумунга эш Л. И. Брежневтин чугаалында түн-елдер болгаш айтышкынар 1974 чылда улус ажил-агый-планын күсүлсезинин комму-нистерин, комсомолчуларын болгаш бугу ажилчы чонун эвилелдээр талазы-биле Гру-зиянын бугу партия организ-ацияларынын ажилын үндө-зин болуп деп, депутат де-мелзэн.

Л. И. Брежневтин АКШ-ка, ГФР-ге, Францияга болгаш Индияга ботунга аян-чорук-тары бистин шийтүүсүзү са-гыжымыста чак хөгжөр деп, Кострома областа «Россия» колхозтун зоотехниги депутат И. И. Пашкина чугаалаан. Ол аян-чоруктарын үзүндө чу-аалажышкынар, ал салган документтер болза партиянын XXIV сьездинин чүдүлгүлүгүн Тайбынын программаны боттандырылган чугулаа салымшкы болган. Бистин партиястын болгаш күрүнө-вистин тайбыга анык ленин-чи дашкыкы политиканы совет кийирип тургүзүп чок болгаш билдирген. Ол — шийтээл болгаш бугурулгелер ажилда ар-ганы берип турар.

Кодз ажил-агыйын улум ыйаг көдүрү дугайында пар-тиянын болгаш чазакты са-гыш салымшкынын колдзичи ажил-ишчилеринин оза чок. 1974 чылда улус ажил-агый-планын мал ажилынин продукциянын бугурун бол-гаш белектээрин улум ула-гы-тырарын көрүп турар-дыр. Ол дээр чик эвес сорулга. Ону боттандырып малчыларын, специалисттерин, кодз ажил-агыйын бугу ажилдагыларын чедикшилерин негеп турар. И. И. Пашкина мал ажил-ишчилеринин үндөшүлгө-лөрүн айттырарына чак-чаа ажилында

болгаш мал чеди бугурун-и-хергедээр машиналар ту-дүшкүлүгү министрствонун тур-гусканы фермаларын комплек-стиг механизастарына чугу-ла машиналарын кылап үндү-рерин дык калбарынага ба-за шынарын экижидерине ду-залар дээрине бугурун ол илереткен.

Бо чыл болза коммунист тургузушкунун бугу у-лаанышкынарына чак-чаа алдарыг чедикшилер-биле, ССРЭ-нин улустарын ажил-агый-планын ажилын, оон ленинги Топ Комитетин долдурган оларын бугу-лаа сыйып катгыжышкынын улум ажилы-биле демделзеткен деп, Тажикис-танын КП ТК-нын секре-тары депутат А. И. Шитов сессиянын ийдириден мел-зэн. Тажикистанын улусту-рү беш чыл планын инити-биле чедикшилерин күсүлсезин турарын ол дыктаган. Улусту-рү продукциянын бугурун өстүреринин база куш-ажыл-дыг бугурулгүлүгүн ленин-чилдик талазы-биле оналга-лар ажил күсүлсезинин. Пар-тиянын боттандырылган улум экономиктиг хемчеглеринин түн-елде республиканын кодз ажил-агыйын колдурат турар. ССРЭ-нин ТК-нын Совет чазак республиканын хемчеглеринин база малчыларын куш-ажыл-ишчилерин белиг үнелзэн, оларын эд тергинеринин ССРЭ-нин өрлөндөрүн болгаш медальдары-биле шаңгыла-лаан.

Совет улустун чедикши-леринин Соңу чүктүн ийи бе-летекчилер боттарынын үзүн киирип турар дээрин ССРЭ-нин Архангельск обкомунун бирги секретары депутат Б. В. Попов чугаалаан. Нинти про-дукция бугурун болгаш оон сабырарынын талазы-биле план беш чылдың эгизден-ле ажил күсүлсезинин турган. Беш чылдың эрток чылда мында обласка металл ажил-лап кылар адырын продук-ция бугурун үндүрерин дык

өскөн, сазын, картон, мяш чонгузу мал чеди дрожи бугурун көвүлзэн.

Баш материалларын беле-ктеринин болгаш бугурун үн-дүреринин хемчезин улум калбартын дээр мяш ажил-лап кылар улустун ажил-дагыларын шудургу ажил-лап турарын оратор демел-зэн.

Свердловск областыг ажилчы чоннары тоску беш чылдың шийтирлери чык чы-лынын күрүнө планынын оналгаларын болгаш социалист хүүлзелерини ху-саа бетинде күсүлсезин дээр социалист чурттуу кал-барташ, ол бир айларда про-дукция бугурун хемчезинин талазы-биле планын хуусаа бетинде күсүлсезин «Вихрушевский» комбинаттын «Волчанск» разрезинин даг мастери депутат В. И. Страхов демделзэн.

В. И. Страховтин ажиллап турары «Волчанск» разрезинин хомур-даш тыар уластугоюн коллектив боттарынын ар-галарын санап көрсөп, куш-ажылдыг бугурулгүлүгүн 1973 чылда чедип алганына болза-ра келер чылын 15 хой көвү-дирин шийтирлээнин ол дык-таган.

Бугу совет улус-биле бир домей, Кубанын ажилчы чоннары делегей байдалына дууштур чорукту чавыр-лап турарына талазы-биле ажал-уугу база шудургу ажил-агый-планын бугурун дугулаа дээр бистин пар-тиястын Топ Комитетинин Чингине секретары эш Л. И. Брежневтин чуртун ханзын-дан өөрүп четтергенин ийде-леп турар деп, Краснояр крайнын ССРЭ-ни Каневск рай-комунун бирги секретары де-путат В. П. Назаренко чуга-алаан. Тайбынга ынакшылдыг Ленинин политиканын чедикшилеринин ачыныла бистин чурттуу улустар тай-бын тургузуш куш-ажылдыг калба-биле чорудар, перспек-тивтиг бугу-биле ажиллап ар-галыг бооп турар.

Беш чылдың дорткү чы-лын ам чугаалажып турары-ны, төлөвлөдөрлөрдө көз-дө ажил-агый продукциянын бугу-дүрерин дык көвүлсезин ай-дээр

тия турар. 1974 чылда көд-дө ажил-агыйнын нинти продук-циязы бугурун улум кө-дүрерине улаган хемчеглер-ин крайнын бугу районнары-нда болгаш ажил-агыйларында ажиллап кылган.

Мурунда чиг-еттин баазы тургаш, ам улган хой белеп продукция бээр чопу бер-ген Сибиринин бугурулгү күштеринин шийик хөгжүлсезин дугайын Омскин нефть ажиллап кылар комби-надынын чингине директору депутат В. А. Рабов сессияга чугаалаан. Омскин нефтьни турган чугаа планын эвес, харын социалист хүүлзелерин чедикшилерин күсүлсезин турарын оратор беш чылдын чыгыш чыгыш планынын түн-елдеринге доктааган дыкта-ган. Комбинат продукциянын нинти үштүн бир хезини шынар демелзэн-биле чугулап турар.

Депутаттын садым-биле алырга, чамык заводтарын туугурун хомужаашкындан база дергелдеринин чедикши-лерин нефть ажиллап кылар-ынын болгаш нефть-хизин бугурулгелерин хөгжүлсезин саадап турар. Ол ышкыш нефть ламчылар, ылагыя ачаа хергелээр хоорза чепсек-херекселерин бугурун дүр-гелдери эргежог чугулаа бооп турар.

Казахстаннын КП-нын Ко-кетав обкомунун бирги секре-тары депутат Е. Н. Асылбеков чурттуу хөгжүлсезини респу-бликанын ажилчы чоннарын киирип турар салымшкынын дугайын чугаалаан. Казахстан беш чылдың үш чылда-рында улустур бугурулгелерин хемчезин 25 хой өскөн.

Бо чылын көдз ажил-агый-нын ийилери улут чедикши-лерин чедип алган. Күрүнге миналар пуд ажил казахстан чарына сактап. ССРЭ-нин ТК-нын Чингине секретары эш Л. И. Брежневтин берген сөзүн рес-публиканын ажилчы чоннары алдарында бугурун шийт-кан.

Эвилел Совединин ийги ху-ралы оон-биле доозулан. ССРЭ-нин Дээди Совединин сессиязы ботундү ажилын де-кабрь 14-те үргүчүлөөн.

(СӨТА).

Эртен беш чыл дургузунда улус ажил-агыйында чартыгыларын амылаанын түнелинде бир миллион ажал рубльди наип алган. Чартыкчылар шийтээл-нин чурттуу хөгжүлсезинге улут умур-дузалыг бооп турар.

Москванын Владимир Ильич аттыг электромеханика заводунга чогалдыгы болгаш чартыкчы саналдарын ачымы-биле барык ийи миллион рубль наиптын-ган.

ЧУРУКТА: заводтун конструктор бюро-зунда. Солагай талазында: инженер-кон-структор А. И. Вустина, кол конструктор В. И. Радин, чак чүдүлөр бюрозунун на-чалыкы Л. И. Воробьева, инженер-кон-структорлар И. Л. Фрид, З. А. Напалкина олар 4А хевиринч чак электри шийме-дикчинин бугурун үндүрерине белектээр айтырыгын чугаалажып турлар.

Б. КОРЗИННИН ФОТОЗУ.
(СӨТА-нын фотохрониказы).

ССРЭ-нин Дээди Совединин

Москвада эртин турар сессиянын делегей парламентын кол хемчезинин салым турар. Совет Эвилел чурттуу эконо-миканы хөгжүдүрүш совет улустун амыралга дециалин белирлерин күсүлсезинин хары угаа мооний салым тургаш, тайбын политиканын моон соңгаар-лаа чорудар, делегей байдалынын дүшкүр-лүүн чавырдыларын чедип алып бугу шийтирлери деп чүвени совет найыссылалдан бо хүнерде кээп турар дыкна-дылар херечелеп турар дээр-зин хой-хой чурттарын со-лунары тайбырларларынга демделзэн турар. 1974 чылда ССРЭ-нин улус ажил-агыйын хөгжүдүрүш Күрүнө планын болгаш Күрүнө бөлүктүгүнүн сессияга чугаалажып турар. Ол төлөвлөдөр «СЭКП-нин XXIV сьездинин төлө-вилзэн шугумен ийдегиле, совет кижилеринин амыралга-чуртталганын улум чазайг бол-дурарыне хамыктыг мурну-да сагыш салымн бадыткан турар» деп, Франциянын «Юманите» солун демделзэн.

1974 чылда ССРЭ-нин Күрүнө бөлүктүгүнүн сессияга чугаалажып көөрү-биле киирген. Ук бюджетке камгалаага үн-дүр чарыгдаларын кызыр деп айткан. Ону Англия-нын «Морнинг стар» солуну

«Советская инфор-мация»

Тайбын дээр, улустун аас-кежин дээр

«Тайбынга бунингы чазайг үлс» деп үнелзэн. Ону «бугу делегей аажок чүдүлгүлүгүн үнелзэр» деп, индий информ-ация агентлиги ЮПИ демел-зэн. «Ботунун камгалаага үн-дүр чарыгдаларын Совет Эвилелдин кызыр деп тур-лары чар кырынга бижыг тай-быны тургузарыне ССРЭ-нин сес кырында эвес, харын херек кырында күсүлсезин турарын херечелеп турар. Энде-ре чепселдеринин содалыры-че, боттарынын ашк-хорегин-лерин тайбын сорулгаларга ажыгдаларыне бугу күрүнө-лере ол кийгыры болган» деп, ол агентлик демделзэн. Даштыкы чурттарын пар-лаалга камгалаага үндүр чарыгдаларын ыччалдыр кы-зыртыганын таймырлааш, Совет Эвилелдин чазайг күр-зел-чүткүлүгүн бадыткалы ол деп санап турар. Чижээ,

НАЙЫРАЛ МИТИНГИЗИ

БУДАПЕШТ. (СӨТА). Вьет-нам талазы-биле Париж дугу-ругулазын улустун улут тинделзэн, оон берге, шудургу демиселдин түнели, ону со-

циалист чурттарын болгаш тайбынга ынак ийи төрел-генин үргүлүгү детий келге-нин түнели болган деп, Мурнуу Вьетнамын хостары-

балыткып турарын болгаш

ССРЭ-нин Дээди Совединин амыг сессиянын ажилынин көрүлүп турарын бугуар алырга, 1973 чыл совет эконо-микка, даштыкы политика-га «тоску беш чылдың чугулаа база бир үс-чазазы болу бер-ген» деп, Польшанын «Трибу-на» абул солуну демделзэн.

Совет Эвилелдин ажил-агый болгаш култуур тургузуш-кунунга чедикшилеринин Совет күрүненин алырдык делегей-ге чылап-ла улум улагы-тыр-ына дуза чедирип турар деп, солун айткан.

«Вашингтон пост» солун совет экономиканын 1973 чылда белик түнелдерин чедип ал-ганын бижзэн. «Тараа кул-туураларын кайгамчык чаз-гай дүдүлгүн ажал аалды-ганын», үлестүрүн чедикши-леринин солун демделзэн. 1973 чылда национал орулга-нын өзүлсезин планнарыа төлө-висетининден ашкан деп, «Нью-Йорк таймс» бадыт-кааш. 1974 чылдын улус ажил-агый планынын ам Мос-квада чугаалажып көрүп тур-тар төлөвлөдөндө совет ки-жилерин боттут орулгаларын база катан белик болгаш чуртталга туугун дүргелдир деп айткан дээрин онзалап демделзэн.

(СӨТА).

БЕДИК УНЕЛЕЛ

НАИР. (СӨТА). ЕАР-шы тайбын талакчыларыннын на-ционал чөвүлгелерин чингине секретары Халед Мох эд-Дин Чоюк Чоюп чук ариазинге Совет Эвилелдин тургузу, Ираилдин эжелекчи дай-ыныга удура абул улустарын демиселдин оон дузалыктын бедин-биле үнелзэн.

Ол туртуп Тайбынга ынак күштеринин Москвада болган Бугу-делегей конгрессинге ССРЭ-нин Чингине секретары Л. И. Брежневтин чуга-алында чайыналар ийдеген. Совет Эвилел Чоюк Чоюп чукке шынап-ла бижыг бол-гаш чөптү тайбынын тургу-сунган турарына, ол дөвө-көөринин бугу чурттарын, улустарын аймак чок чо-рууну хандыргыган турарына согурулгалыг дээрин Л. И. Брежнев ийча айткан деп, Х. Мох эд-Дин демделзэн.

Израилдин эжелзэн де-вискарлерин хостары болган Палестинанын араб улустун хойду бугуар ажалар ар-геле-рин катан тургузарын дээр араб чурттарын демисел-би-ле совет кижилер чангыс ап-сеткидиг деп, Кайре Х. Мох эд-Дин Египеттин хой-инити-янын төлөлекчилерине дем-делзеп чугаалаан.

Политиктиг болгаш эконо-миктиг теориянын партия чы-рыдышкынында башкылап турар пропаганда кижинин бир кол сорулгазы — теоретик-тиг өөрелдигелерин практик-тиг ажилда, коммунист кижидиктигинин херзеге дык-накчалар ийи ажилга бил-ген турарын чедип алыр. Ол дээр калып-лаа теоретик-тиг өөрелдигелерин алыс согу-лазы, үр-түнели болуп ужу-рлап айттыр-дыр. Ынчангаш өөрелдиге материалдарын дийдишкыларын ажил-херзэ, амыралды-биле сыйып хол-баштырар — чедип алыр башкылаашкынын эд дээр-тиг методтарын ажилдаарын негеп турар. Партия өөрелди-генде оон бир кол чугулаа хевир болза дыкнакчаларга практиктиг оналгалар бээр-нин методу бооп турар.

Ол методун алыс утказы чук дээр, кайы-био теманы өөрелдиге тургаш, пропаганда кижидиктиг дийдишкыларга боттары-нын теоретиктиг билдиргени амыралга ажилдаары-биле холбашкы практиктик онал-галарын бээр болуп. Ындыг оналгалар өөрелдигенин хер-виринден болгаш күүзүлгүн теманын хамарашкыттын аны-бугу бооп болуп. Чижээ, дээр, экономика өөренир школаларга бугурулгенин азы

ПАРТИЯ ЧЫРЫДЫШКЫНЫНГА ПРАКТИКТИГ ОНААЛГАЛАР БЭЭРИНИН МЕТОДУН АЖЫГЛААРЫ

колхоз, совхозтун, бригаданын арга-хурааларын хандыр өөренир, тыяры, ук кула-рыларын ажилдаа киирери-ни эд чик оруктарын тола-ралдыр, машина-техниканы чоп ажилдагы кылар-чар материалдарга болгаш оксе-лаа эд-хорегинге камгалаа чур-мун кичаар сагып турарын аналдээр дээр оксе-лаа практиктиг айттырларга то-дарай оналгаларын дыкна-чаларга ой-биде берген турар ужурулг. Ол ышкы кижизид-диге ажилында холбаштыр кандыг-бир политиктиг темага ийдектел азы беседаны чоруда-гына бижимел текстерин, ре-фераттарын ажиллап кыларын болгаш ук темалары-биле чоп хурунуга. Ийдектелди, по-литиктиг ажилда азы бесед-ны човуларын, өөренир турар теманынга хамарашкыт амы-ралдан чикке материалдарын чыгыш практиктик онал-галар кылдыр бээрин база сү-мелер турар.

Практиктиг оналгаларын дийдишкыларын арга-дур-

Бичангаш пропагандист практиктик оналгаларын ший-ли, баш бурунгау белектеп тургаш, оларын бугу талаалыг, кижизидиктиг шынарлыг кыл-дыг тургузуп алырарыне улут кижизидиктиг салыры чугула. Чамалык пропагандисттерин дуржулгалардан алгаш коор-те, дийдишкыларга практиктик оналгаларын бээринин мето-ду чангыс талаалыг ажиллап, ажил-агый айттырларга хамарашкыт бугурулгелер даал-галары бээр хевирге кол-дааш турар чоруктар бар. Ол арай таарымча чок. Чүгү дээр партия өөрелдигелеринин кол сорулгалы болза коммунист-тин болгаш оксе-лаа дийдиш-кыларын, хамыктын муруну-да ийдектел демисел белир-лер, оларын шийтээл амы-ралды аны-бугу болушчу-кунуна, фактыларын база кунуна, азыктан доктааш-кыларын политикта тала-зы-биле ший үнелс болуп кылдыр өөрелдир, коммуни-ст тургузушкунун херзэ амыралга боттандырар

дээр демиселге оларын бот-идекейин, чогалдыкы талан-тыр белирлер болуп ужу-рулг. Политиктиг өөрелдигени ол комплекстиг сорулгалын чедип алырарына бо методу ажиллаары эд дээр бол-гаш үр-түнелдиг бооп турар. Политиктиг-лаа, экономик-тиг-лаа өөрелдигенин чоруду-галында дийдишкыларга прак-тиктиг оналгалар бээринин методу дээр бугурулгелерин метод тур. Чүгү дээр ол ки-жилерин «чангыс ном-биле эвес, а харын хуи бугурун амыралдык демиселдерге кир-жиге база өөрелдир киир-гелер» деп, В. И. Лениннин айтмышкына үнелзеткен-ген. (В. И. Ленин, Чугаалаа-ларын долу чымызын т. 10, арн 337, т. 4, арн 312).

В. И. Ленин боду марксис-тич бөлүктөгү башкылап тур-гаш, ол методу кичаар ажилдаарын бугурулгелер

чижээ көргүскөн. Ол дугайын Лениннин дийдишкыны чоразан суралгы революстун И. В. Ба-бушкин ботунун сактышкы-нынга мычарла бижзэн: «Бод-гун азы кижизден тургушту-ган, чалы дугаары — лектор боду (В. И. Ленин). Политик-тиг экономика талазы-биле Маркстын өөренир өөренир кичээлдер эгелзэн. Ол эртем-нин лектор калды-лаа биж-мел чокка, ботунун чугулаа-гына таймырлаашкынын, бис-ке чопшээрден эвес чоруктуу азы маргалажып күүзүлгүн кытсын үндүрерин ораалажы-ган. Бистин дийдиш турган лекцияларымыз конугу сол-дун, дийг характерлиг бол-гаш бисте ораторлар кылдыр чачкычтарыне улаган турган. Оон-биле чегелзеш-тир ол лекциялар бисти оксе-тин дүзүз чокка боттары ажиллаар, материалдарын чыкп тыяар чорукка база чачкычтарын турган. Лектор-дан ажиллап кылган калы ай-тыртыларын калып сазын-нарын ап турган бис, ында

фабрика, заводтар амырал-дын кичээлгидиг таныжып, хайгаарар негелдиг онал-галарын берген болуп» дээр. (В. И. Лениннин дугайында, т. 2, арн 36-37).

В. И. Ленин марксисч бөл-гүмнере политикомиянын өө-рдин тургаш, дийдишкыларга практиктик оналга кылдыр заводтарда, мастерскаяларда ажилчыларын салым, бугу-руп турар продукттарынын хемчезин, ажиллап алыр-нын нормаларын, расценала-рын, штрафовын хемчезин болгаш ажилчылар-биле азы-малчыларын аразында ха-мыкшылдык аналдир, өөрени-рин даязып турган. Ындыг сан-түндерин болгаш факты-ларын ук чериң амыралды-кылаан дийдишкыларын бот-тарына дийл тыгытырар, оларын марксизминин өөре-динге дүшүрүп сайтырар өө-редирге, дийдишкылар нинти-ле амыралдында болушчу-кунуна, аны күштеринин деңгүүнүн боттары шын

үнелс, бугурун билиринге ду-залар, бугурун дээртин арга болуп турганы моон тодаргай-дыр.

Коллективтин мурунга бо

КӨДЭЭ ШКОЛА: планнар болгаш сорулгалар

Хүлээлге күүселдезин
хынаптур бис

«Болжонго нинти билгит школанын амылдар байдалын улам экижилер хемчеглер дугайнда» СЭКП ТБ-нын болжонго Министрлер Чөвүленин доктаалы үнгенден бээр элөөн үе өрткөн. Партия болжонго чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Көдээ школа дугайында доктаал 1980 чылга чедир амылдарга боттандылар хемчеглерин айткан. Көдээ аныкталарын өөрчүлгөсүнө болжонго коммунисттик кижинилегин, оларын амылдарга, нинтиге ажыгыт күш-ажыгыт белектеринге ол чыгуула программа болуп ужурул.

Бистин республиканын байдалында көдээ школанын ролу кончуг улау. Бүгү өөрчүлгөсүнө 65 үзүш көдээ школаларга өөрчүлгөсүн турар. Оларын элөөн хөйүнүн материалдык базазын кошкан. Ийди чыгууларын хей кезин 40 чылдар үзүшкө кандыг-даа төвөөлдө чокка улусчу арба-биле тулуп тургускан. Ийчангаш чамдык кээс өөрчүлгөсүнө кабинеттер дерип кылырынга таарымча чок бооп турар.

Көдээ школа дугайында доктаалда кол чүвө чүд дээр өөрчүлгөсүнө кижинилеге ажыгыт. Ийди-ажык өөрчүлгөсүнө кижинилеге материалдык базазын быжыг-

лаары бооп турар. Партия болжонго чыгыш чыгуула доктаалын улам экижилер хемчеглер дугайында» СЭКП ТБ-нын болжонго Министрлер Чөвүленин доктаалы үнгенден бээр элөөн үе өрткөн. Партия болжонго чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Көдээ чөлөрлө школаларын материалдык базазын экижилер хемчеглерин, ийчангаш сөөлү чыгуула калбаа-биле ап чоруткан. Арыг-Узун, Тоора-Хемде, Алдан-Маалында, Мөренде, Бүрө-Хемде чээ школаларын амылдарга кинирген. Шемде, Хендерге, Чыргакыда болжонго эске-даа чөлөрлө школаларын алгаш туткун. Шах мынгыт хемчеглерин ачылында кабинет системалык хирериче таарымчалыг байдал тургустуула.

Школаларга күш-ажык өөрчүлгөсүн болжонго школаларын профессия шипил азырынга белектер амылдарга толаргай система бар апарган. Өөрчүлгөсүн күш-ажык кижинилегин дугайында айтырыгын СЭКП обкомунун болжонго республиканын Министрлер Чөвүленин каттышкан хурамыга чыгуула-жып көргөн болжонго айтырыгга хаммаарыштыр толаргай хемчеглерин амылдар кылган. Чамдык районнара амылдар чоннар депутаттарын Со-

веттеринин «сессиаларын, амыл-агылар удуруттууларын чөвүлө хурадаларын эрттирген. Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Өөрчүлгөсүн кижинилеге амылдарын ачылында кабинет системалык хирериче таарымчалыг байдал тургустуула.

Кызыл-Мажалык сес чыл школаларын башкылар коллективин амылдарга кылуула-жып көргөн болжонго айтырыгга хаммаарыштыр толаргай хемчеглерин амылдар кылган. Чамдык районнара амылдар чоннар депутаттарын Со-

веттеринин «сессиаларын, амыл-агылар удуруттууларын чөвүлө хурадаларын эрттирген. Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Өөрчүлгөсүн кижинилеге амылдарын ачылында кабинет системалык хирериче таарымчалыг байдал тургустуула.

Кызыл-Мажалык сес чыл школаларын башкылар коллективин амылдарга кылуула-жып көргөн болжонго айтырыгга хаммаарыштыр толаргай хемчеглерин амылдар кылган. Чамдык районнара амылдар чоннар депутаттарын Со-

веттеринин «сессиаларын, амыл-агылар удуруттууларын чөвүлө хурадаларын эрттирген. Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Өөрчүлгөсүн кижинилеге амылдарын ачылында кабинет системалык хирериче таарымчалыг байдал тургустуула.

Кызыл-Мажалык сес чыл школаларын башкылар коллективин амылдарга кылуула-жып көргөн болжонго айтырыгга хаммаарыштыр толаргай хемчеглерин амылдар кылган. Чамдык районнара амылдар чоннар депутаттарын Со-

веттеринин «сессиаларын, амыл-агылар удуруттууларын чөвүлө хурадаларын эрттирген. Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

веттеринин «сессиаларын, амыл-агылар удуруттууларын чөвүлө хурадаларын эрттирген. Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

Өөрчүлгөсүн кижинилеге амылдарын ачылында кабинет системалык хирериче таарымчалыг байдал тургустуула.

Кызыл-Мажалык сес чыл школаларын башкылар коллективин амылдарга кылуула-жып көргөн болжонго айтырыгга хаммаарыштыр толаргай хемчеглерин амылдар кылган. Чамдык районнара амылдар чоннар депутаттарын Со-

веттеринин «сессиаларын, амыл-агылар удуруттууларын чөвүлө хурадаларын эрттирген. Эрткен өөрчүлгөсүн чыгыш чыгуула доктаалын амылдарга боттандылар дээр бистин республикада база эвээр эвес амылдарын кылып чорудуп турар.

СОРУКТУГ АЖЫЛДААН

Ооржак Серен-Очур Таңды районда ССРЭ-ниң 50 чылы атыг совхозтун хойжуу болуп, ам тос чыл амылдар турар. Ол тоску беш чылыг шиптирлгит үшү чылында улуг чедирин кинирген болган. Дузалакчы хойжуу калайы Шолуклаа Ооржак-биле калы 742 хойдан 808 хураганын камгалан докуртурган. Ол болза төрүрү чүс хойдан-на чүс он хураганын алган. Оон кынап бир хойдан-на 2 килограмм 730 грамм дүктү кыргып алган.

Хойжуну амыг үдө кыштагалар олары Шоолуу дөвискээр үдү хырыг. Ийчангаш малчин кыштагалашкына үдүг магалашкыг ужурашкан. Кыштаанда ситенин, саванын болжонго мал чин тарааны четирин-биле дүжүртүп алган.

Ооржак Серен-Очур хой калааны болжонго хураганын турар чымыг калааны боу тулуп алган.

Күш-ажыктын Кызыл Туу орденниң «Эдлекчиге» Ооржак Серен-Очурну чурттан олары база шымар. Оон бажынында телезор болжонго радиопримки бар. Ийчангаш кандыг-даа болжонго кынынын сонуурап көрүп оларар.

Чоокта чээ совхозтун хойжууларын хураа болуп эрткен. Анаа Ооржак Серен-Очур санаа берген, мында дээр: «Калар 1974 чылда төрүрү чүс хойга онааштыр 112 хураганын камгалан албышкан, хойун баш санын-на 2 килограмм 900 грамм дүктү кыргып алар мен».

Ола хураага Ооржак Серен-Очурну эки амылааны дээр 17 баш хураган-биле шынаанын дынкаткан.

Серен-Очурнуң амылдан турары совхозтун хойжуу бригаданы ССРЭ-нин Көдээ амыл-агы министрствозунун болжонго калаа амыл-агы амылдарын профессионаллыг Топ Комитетинин Хундулал бижиктери-биле база шаңдалган.

Совхозтун хойжуулары «Тывага хой амылдан улам ийди хөжүр хемчеглер дугайында» СЭКП Тыва обкомунун Х плесунунун шиптирлери-биле танымч чыгуулашкан. 1980 чылда совхозтун хойун 17 муң чедир шиптирлгит хулаап алган.

Амыг үдө совхозтун 16 коданнарында 10 муң хойга хой кыштагалар турар. Хойжулар келер чылын 100 амыл онааштыр ортуула-биле 96 хураганын менди докуртурган, бир хойдан-на 3.1 кг дүктү аларын хулаапкан. Мурнакчы хойжулар Александр Белекма, Ооржак Серен-Очур, Монгуш Кумбу, Ховалыг Дамба олар төрүрү 100 хойга онааштыр 105-112 чедир хураганын камгалан аларын хулаапкан.

Хойжуларын аразында калааргын социалисттик чарыгы түнээр, малчы чыл төлүп камгалан алганын, бир башка онааштыр дүк кыргылаанын кол көрүдү деп санаарында амыл, малчы баш санын өстүргөн, кыштан аяк күш-дегелгит ажыраган болжонго боттары зооветеринарлыг өөрчүлгөсүн кыргып, ону амыл-херек кырында кышкар ажылап турарын база барымдалап көрүп турар.

ЧУРУКТА: хойжу Ооржак Серен-Очур. Авторунуң фотоу.

Республиканың чер-чер Советтеринде

КУУСКОМ ОТЧЕДУ

Чоокта Эркин көдээ Советинин отчөттүг сессиясында Советинин куускомунун отчөттүг үдө кылып чоруткан амылдарын талазы-биле кууском дарагын С. Чымбатын илелеткин дынган чыгуулашкан.

Көдээ Совет депутаттарга болжонго суурда хой-нинти органициаларын күжүгө дайлаш, болжонго органициаларын кууском дарагын С. Чымбатын илелеткин дынган чыгуулашкан.

Млангыя көдээ Совет чондан көдээ амыл-агы продукттарын садарынын планын: эртти—326, дүктү—120 хуу куускуну чедип алган.

Суур чаагайжыгылазынын талазы-биле амылдар депутат болжонго активчилер биле

эвес үдүш кирген. Суурну куускомунун 2500 метр черин херинеп, анаа 1030 дес яны-бүрү кылып олуруткан. Он сес көвүртүжүгөстөрүн кылылаан. Сөөлү алды чылда Эркин суурга чээ тулуп хой-биле немешкен. 2 кат аалчылар бажыны, аш-чөм маганниер, стол-ваа, 200 олурут куулаа бажыны, Советтерин 3 кат бажыны болжонго эске-даа чурт-талга бажыны амылдар кирген.

Көдээ Советтин чамдык депутаттары боттарынын сонгукан округтарында докмаамал барып, сонгукчулар мурнунга

отчөттөрүн берип, оларын чагыларын күсөдир дээр биле эвес амылдар чорудуп келген. Кылыгын амылдарын амылдар, чедиринин барын сессияга илелеткин болжонго санаа бергенден демделген. Көдээ Советтин хой-нинтинин куускомун камгалар талазы-биле докмаамал комиссия чогур негеделине чедир амылдар. Суурда аш-хуу-зунун суудуну амылдар база кошкан. Оларын амылдар районун улус суу, прокуратура-мы милиция органициалар-биле сирый харылаагы болжонго чогур декеде тургустуула.

Тоску беш чылдын шиптирлгит үшү чылында көдээ Советтин социалисттик чарыжын түнелгит сессияга бүгү таламы сайгарып чыгуулашкан.

Советтин органициалар-массала амылдар экижилер, оон чон-биле харылаанын улам быжыгалап, депутаттарын илелеткин улам беледир соруга салган шиптирлгит сессия хулаап алган.

Депутаттар «ол сессиянын кижинилегин национал дини-бүрү аш-чөмчелниг дегелгит органициалар. Анаа С. Сарыгбай, А. Төмүр, Д. Ламчан, И. Ховалыг, Х. Ондуу, Х. Кезет олар илелеткин кижинилегин.

Т. СЕДИПНОВА.
Эркин район.

Шиитпир чүгө күүсеттинмээни?

Чыргакы көдээ Советинин дөвискээрине черлик ыттарын көвүлгөсүн малга болжонго кижилерге хоралыг болуп турар. Советтин эрткен чылыг октябрьда-ла эрткен сессиясында депутаттар болжонго активчилер ол айтыргыже сагып салып, айтыргынын шыныг көдүрүп-даа турганнар. Оон түнелгит Совет чогур шиптирлгит хулаап алган турган.

Суурларда черлик ыттарын алап турган. узуктарынын хемчеглерин аларын ол шиптирлгит толаргай айткан болжонго. Ийчангаш-даа шиптирлгит сессия кырында арткан. Көдээ Советтин амыг чымыжын чээ составы бо чылдын сентябрыда болуп эрткен сессиясында үстүдө көдүргөн айтыргынын куускуну чыгуулашкан чыгуулашкан көргөн.

тускай шиптирлгит база хулаап алган.

Ол шиптирлгит хулаап алган соонда беш черлик ыттарын кижилерге болжонго малга чедирген хоралынын фактылар бар. Чүгө Чыраа-Бажы суурга беш ийи кижини черлик ыттар аары-биле ызырганнар. А малга оларын хоралын чүд дээр. Пенсонер Д. Мадыр-оолдун үш өшкүзүн черлик ыттар тулуп чиген. Мал-

чыннар К. Багай-оол, М. Тордук-оол, М. Доржу, М. Очур-оол оларын хойларын балыг-лап турла, малчылар эскерген, чогур хемчег ап четтиргенер.

Ийчангаш көдээ Совет болжонго хулаап алган шиптирлгит куускуну органициалар болжонго контролаап болжонго бо айтыргы таарымчалыг шиптирлгитин турар ийди.

Ч. МОНГУШ.
Чөөн-Хемчик районун «Чыраа-Бажы» совхоз.

КЫЗЫЛ ТУКТУГ МАГАЗИНДЕ

Совхоз конторазы-биле тулуп шойбек ак бажындан үнгөн-кирген кижилер ырава. Бир талазында сава айма, өсөөндө аш-чөм барааннары дегелгит магазинге кижиге кире бээр, дегелгит, чымык, арыг-силит. Барааннарын чурум-чыкааладыг дегелгит каан турар.

Бо магазининиң садымжыларын салып алыкчыларга эелдек-эвелеп, културлуг садымжыларын дээр демсөөжип

турарлар деп, чон мактап турар. Оон эргелекчигин, арыг ак халаттыг, дугутук бөрүтүг, чымык шырпайыг, назыны дөгү берген кижиге — Андрей Николаевич Кубанову салып алыкчылар хулаапкан.

Андрей Николаевичинин эргелекчигин турар магазинде кескү черде «Социалисттик чарыкка бирги чер дээр» деп алдынналчак бижиктерин синааган, сарыг салбактарлыг

кызыл тукут хулааппады азып каан.

«Ол шаңналыг каян тымысканын сонугура бериниң. Районотун түгү-дүр. Чартык чылдын база тос айларын түнелгитин өзүгээр биске тымыскан түк чүе. Ону чүе тоңулаагы чедир салба боор бис — дээр, Андрей Николаевич бараан саарылазынын плазын аялар аайы-биле канчалар куускун келгенин таймдырды. Аш-

чөм садарынын ай, квартал чылын магазин амылдар куускун, айда 29 муң рубльге бараан саарар чылын угулду-ле 30 муң амылдар турар. Шиптирлгит үшү чыл төнү-зүчө чөккүшкан. Ноябрьнын далагзын 29 муң рубльге куускун. Декабрьнын плазын 31 муңга куускун соруга салган амылдар турар болжонго. Хоочун садымжылар Андрей Николаевич. Кубанов 1933 чылдан бээр садымжы амылдар келген, оон шиптирлгит Тывага беш 20 амыл чыд ажыг амылдар турар. Оонун ээзи Александр Никифоровна Пономарева база садымжы, оон дузалакчы, элчегин, солчур кижини ол. Мында 5 чыл калы амылдар турарлар.

«Өк» совхозтун төвү—Аржаан суурда аш-чөм магазинин эргелекчигин аш Кубанов салып алыкчыларга эвелеп, чоңунун негедө-хергелгитин диннангыр оларын хергелгитин бараанын ой-шаана хандыр дээр кылып амылдар чорутуп кижилерин бирээзи.

«Совет садымжын тергенин» Тыва АССР-иниң садымжы болжонго хей-нинтиг чечен-иялгезинин алдарыг амылдары Андрей Николаевич болжонго дүжүлгөсүн аныктарга күсөдир-биле

дамчыдып турар. Манаа хаммаарыштыр ол мынчаар чыгуулашкан болжонго:

— Аныктар-биле амылдарга солун болжонго ийди. Эрткен чылдын январьда бо магазинге анык амылдар Лобовь Астанна амылдар кирген. Аар-саар, үрүмке барааннар садымжыга ону өрөткен мен. Удараанда бижик-билгитин уруу салымга санап салыпкан турла, менден дүжүк чок алган. Кижиге дээрлгит чыл, ол-ам мында ном магазинде садымжы амылдар, чонга макталын турар. Бо хүн-дө база бир анык уругуу садыгы мөргөжилге өөредип турар мен. Дө бараан дамыт-лап турар үгү ол-дүр—дээр, Андрей Николаевич тавакта печене эккел чораян ак халаттыг уругу амытты.

Сумкалары, сеткалары бараан долган салып алыкчылар сеткин ханы: «Четтирлгит, Андрей Николаевич. Дүрген-даа, эки-даа садымжы кижиге дини үгү турар болжонго.

Д. ЕНДАН.
ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң садымжы болжонго хей-нинтиг чечен-иялгезинин алдарыг амылдары Андрей Николаевич Кубанову салып алыкчылар турары.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотоу.

Тайга дээр чедер кезек бажынылар, калаа-хоралыг бичин сууржуган. Оон Эркин-Шивилгит дээр. Билде «Шивилгит» совхозтун калаары чурттан, амылдар турар. Эркин-Шивилгит 1390 баш бола малды он ажыг калаары ажаап, хайгаарлар турар.

Совхоз бо чылыг малды эки ажаап, семиртип турган, ре-мелде деген азыр планын куускун. Ажыг-агы анык ийди-биле 2300 баш бола малды ажаап семиртип дээр мөөкүз. Ам ийди байдал кандыг?

Кыш дүжүк, хар кылым. Семиртилге малынга 6000 тонна сислү белеккен алган, ону район өзүгээр малга берип турар. А сисен чедирше, ону өскө чедирше салып ал турар. 16 тонна сислүг районун аш амыл-агы чедирше салып алган, контираттар база чедирше, 200 тонна саванын «Кызыл тарачын» совхозтан салып алган, чээ-ла пресептеп, тырып турар.

«Өк» совхозтун чамдык хойжуларында кыштагалашкы дүжүлгөсүн байдала. Ажыг-агынын Маргайда, улуг машина оруунун чылында, үш кодан хой кыштага бар. Билде калаарлар үрелит, шаарлар калылаан. Ишти соок. Хойжулар чурттар бажыныларын сонгаларынын ийди чок, пеккалары септелгиттү. Хойжулар Ховалыг Биштак-

Шивилгит суурда чээ мал кыштагалашкы. Оон Эркин-Шивилгиттен төрүрү шиптирлгит, бизааларын кокуртур. Орта 1200 баш мал турар. Оу амыл-агынын Шивилгит-Оруунда 600, Ажыг-Хөлдө 208 бола малды бар.

— Малды ай санымда дегелгит турар ужурут. Бистин малчыныста та калаа дегелгит чүе. Ам мал чеч-үстүп турар. Сислү белектер берген. Мал хар кырында. Та чүу боор чүе. Кышкар, каяа кыштарын-даа, чее мал чечин чарымжылар-даа совхозтун удурткучлары билбес.

Ийчангаш Михаил Лопсан мынчаар дугаалап-чидирлгит кижилерини шаңнап, мактап турары мынчалыг элелгит чыгуу—деп, калаары Монгуш Мадыр-оол хомулал чыгуулап олар.

Калаарынын хомулалы чонтуг. Ол ноябрь айда малды ботталган калаарын. Черге одалганын чораян. Анаа чокта чээ үгөк-бажыныгаш сөөртүп эккел берген. Чамдык

«Шивилгит» совхозтун удурткучлары: директор И. Смирнов, кол зоотехник К. Лопат, мал экинги Г. Томилова чылы кыштан хүр-менди ажыгар дээр боттут хемчеглерин алары, мал чечин тыптары, калаарчыларын амылдар-кал-кышталгын кичегейин күштелдирер эргөжөк чүгү-ла.

Е. ДАРТАН-ООЛ.

Хоозун аазаашкыннар

«Өк» совхозтун чамдык хойжуларында кыштагалашкы дүжүлгөсүн байдала. Ажыг-агынын Маргайда, улуг машина оруунун чылында, үш кодан хой кыштага бар. Билде калаарлар үрелит, шаарлар калылаан. Ишти соок. Хойжулар чурттар бажыныларын сонгаларынын ийди чок, пеккалары септелгиттү. Хойжулар Ховалыг Биштак-

оол, Монгуш Шивит-оол болжонго өскөсүлгөсүн кыштагалашкы база ийди. Ол дугайында айтыргынын салбыр эргелекчиге эш Кузнецова, зоотехник эш Лавренкова каш улаа тургускан. Олар чечне мате-риалдар-биле хойжуларын тоорап хандырарын аазаап, суурга, калгаш, утулгарын чынык аларган. Ол хоозун аазаашкылар ай-ай-биле үгү-дүжүлгөсүн келген. Удурткучларын талазында хойжуларын негеделине тооча чок чорукта хомулалын бригадир Ч. Кызыл-оол база илердип турар.

Совхозтун Чангыс-Ааш салбырынын хойжуларын негеделине дээр ханын удуруткуч эштер каяа бээр иргэ? М. МААЖЫК.

Туристин

демдегелдеринден

ФРАНЦИЯ-ВИЛЕ ТАНЫЖЫНАР

ПАРИЖТЕН 13 километр чурда турар Орл аэро-портунга чейле боюунан-биле Франция эгелээ. Язы-буру илик-хептик, арын-шайрайларын, дала-чугаанын, хой чурттарын самолёттарын даш-шымээни хоушкан. Даш-тыкы туристер хүдээп алыр толээ, аян-чоруу-вустун үдөк-чизп Клер бисти уткуп алды. Парижге баар автобука хал олору-вусту. Булуи аргазы шокараңаң эрте беген.

Гренель хүдүмчүзүндө 79 дугаар бажым Францияда со-вет элчи чери. Богуну Фран-ция дугайында кыска боса-ла бистиң ои конуктут аян-чоруу-вусту эгелээ. Бир-ле дугаарында Версальга чед-берген бис. Бо бичи хоорай-жыгаш коммунарларга үдүр сүдү-вэ болгаш бирги делегей байыны түйнээ конферен-ция даш оксе-даа болту-вусту. Төгүдүт болушкуну-вусту-биле кыска-даа билингир.

Оон улаштыр Шатр — Тур — Саше — Бава — Орлеан — Фонтенблэ — Париж.

Орлеанга чорутура «Рено», «Пежо», «Ситроен» деп маши-налар муруну билашкан. «Тотал», «Антар», «Эско», «Шелл» компанияларын бени-ни күдэр станциялар шока-раңаң. (Ам баар болза ма-шиналар сокумунан, бензин күдэр чамдык-челер хагды-гылаң болтай аан).

Чамдык черлерге ытгарын четкен, койгуннарын, торла-ларын олтургаш астып алган маажым алчыларын-даа кө-рүп болур. Балыктарын база чопшээрер турар. Чуга 8 сан-тиметрден үзүп балыктарын турар. Машиналар «хоруту» черелен машиналар октаар жерлер довар эвес тааржыр чораан. Көдээ ажил-агаш шөлдеринде үлүг эвес трактор-лар, шөлдерин сазып турары-нын дугайында чаралдар ка-ракка бо-лаа көстүр.

Франциянын күш-ажалчы кижилери-биле ужуражыла-лар. Төгүдүт, културалык, оон чүдүдүп кайгамчык ту-раскаалары, музейлери, де-гейелери-биле таныжылга са-гышка артып, кижиниң бода-лы байылар чорду.

ТУРГА француз-совет на-йрал кини-театр кижилери бисти уткуп алды. Олар-ның аразында «Нормандия-Неман» эскадрильяның ужу-дукчузу, бажыны дүгү көгө-ре-даа берген болза, ам-даа аныаксымаар көстүр полков-ник Жиль база бар. Ол Совет Эмгектинге каш-даа катап чо-раан, орустаары шору, мичан-гаш ол бисти XVI вектик ал-дарлыг француз шүлүкчүзү Ронарнын хоорунге чедирген.

«Ким-даа болу-вусту, ман-далаа», бо чер миктик, мичи-да Ронар чыдар. Ол Фран-цияга төртүтүнген, мандалаа олу-руп күдээ. Биске ол дет эр-гич кижиле тыгылды чадавас даш осто-вотур тураскаалдык чанында шүлүкчүзү соогун шыгашаң хааржак бар. Хаар-жак бо-лаа ил кайт: иштинде дуб хааржак, даштындаа-нын коргулчулдан кылган.

Чашында шүлүкчүзү чурт-тап турган бажым. Ында ам музей турар. Бо бажымга Ронар бо-дунуң шүлүкчүлүк болгаш ырларынын хой ке-лини бижээ.

Турдан 15 км ыракта Саше деп хоорайжыгашта Балзак-тың бажым бар. Үш кат бо бажым чогаалчыны ажи-Марселлун өнүчүп турган. Балзак мандалаа 1829—1837 чылдарда чурттап турган. Өдүрүнүн ийи чыл мурунда, 1848 чылда, соогту катап ма-даа чораан. Ийги кайтта шү-лүкчүзү чурттап турган орзалдыр. Улут салдып орту-зунда Балзактың хоулук улут скульптуралык. Ханаларда чо-гаалчыга тураскааткан карик-атуралар, шоодугула-биле ка-ды чогаалчыны ажим-биле бактап, кыжырааң-даа осто-вотур. Чогаалчының хой дил-ларда номнары, оларнын ара-зында орус дылда 15 томук чыныгызын база делээ. Би-чин ажилын кабишете оон дун-хун чок карак кызыл ажилыны херемилер: стол, бижитилер чүг, бөдүүн ден, кызы олу. «Лун Ламбер», «Серафиттер», «Горно ирей», «Пезарь Вирот», «Оскундур-ган идегет» даш чижектик кол-кол чогаалдарын борта бижээ.

Орлеан университетин хоорай орзалдыр. Факультеттер ба-жыны арга-арыг аразында Чурттуң эң баштайгы өөр-еделге черлериниң бирээни ол. Францияда 17 университет бар. Оларын эң баштайгы Сорбонна—1253 чылда тур-густунган. Улус өөрелдиге 6-дан 10 харга чедир өөренир эге школадан эгелээр, 11-ден

18 харга чедир лицейлерге болгаш колледжерге, оон ба-калар атты дүжагаш дашы өөрелдиге черинге кирип бо-лур. Чуртта 10 млн. өөренип турарларын 700 муңу сту-денттер, Студентиязы эвээш, өөрелдиге даш төлөвири улут. Студенттерден дөрт ки-жияң чангыс дашы эртем чедип ап болур аргалыг. Сту-денттериниң чүтле 5-10 хуузу ажалчың өт-бүлелерден үнген. Дашы өөрелдиге доосканыр ажил тилас, оларын ку-лаалдаа чок. Университет на-мында 1800 өөреникчилергэ лицейде орус дылда 7 чыл иштинде өөренип турар биске сонуугарынч болду.

Ном мажыныгың кире бээр-ге, номнар даштында хой-ле аттарын аразында Пушкин-ниң, Горькийниң аттарын «Шүтүзү» дашында дашында дашы сериалың көргө, сеткиле чоргаарынч. Салып алычылдар эвээш, кол кези ажим тура коруп хааптар. Французтарын 53 хуузу ном чоту-васт дээр оон-лаа көстү бээр.

ФОНТЕНБЛОДА хааржар ордузу. Долганар парктар, арга-арыг, күш. Шивээни XVI чүс чылдарын итали ар-хитектура хейирлиг туткан. Наполеон мандалаа хой катап кээр турган, оон дашылар чери бо. 1814 чылда шүлүк-жге моон чоруткан. Наполеон мандалаа паша 2-ден император дүжүлүгүн алган. Ова-дайын кедирип турла, папаны хоулундан алгаш, бо-дунуң эвес, а калайы Жозефиниң бажыга кедирип берген, па-паны ийи чыл иштинде бажы хоулалында туткан дээр.

ПАРИЖ. Ресман оттар-биял чачынанган. Моон тө-вүдө баңкылар, фирма, мо-нополияларын бажыныр, мажыныр, рестораныр, кино-театрлар. Париж — моданың төү. Аныктар хой кежи тошпарыг, өшкү кежи көрөк-төштерлиг, илдегери кылчыл улдуңдарыг, чоңу-вусту алгы чүдүрлерин, баштарынын дү-гү үзү-вүдэ болтулар.

ЛУВР — делегей уран чү-лүкчү төү. Грек, рим скульп-туралар залын таварып, Ве-ро-Ван-де-Виктория бажыныңа «Энергетик» Культура бажыныңа «Бек-Тей» совхозтун мурбакчы ажилчилеринге тураскааткан кежээ 18 ша-таа эгелээр. «Енисей» Культура бажыныңа Тайбынга ынакшыдыг күштерин Мос-ква конгрессиниң киржикчилер, төгүр эртемчилерниң кандидаты О. А. Толгар-ол-биде устуражылга 1930 ша-таа болур. Хоорайнын куш-култура бажыныңа «Ди-намо» спорт ийитилелингиң полей-бистериниң маргылаады 1930 ша-таа эгелээр. Ме 3 нөдө профтехучилище «Динамо» спорт ийитилелингиң спортчу-ларынын аразыг бодаалта маргылаады 10 ша-таа болур.

ДЕКАБРЬ 16-ДА «Хуреш» стадионунга көккыл маргыл.

ХООРАЙНЫҢ ДЫШТАНЫР ХУН ШАВЫ.

Ч а а ч а н ч ы л д а р

ПАСПОРТТУ АП ТУРА...

Чадананың № 1 ортумак шкoлaлaның 8—10 клaсcтaры-ның өөреникчилери, башкылар, төрөдөр комитетиниң кежи-гүннөри шкoлaлaның улуг за-дың долдур олурупкан. «Мен — Совет Эмгектинин хамааты-ам мен» деп темалыг кежениң башкы Бонжак Борбак-ооло-вн Ооржак ажиткаш, райо-нуң паспорт стоюунуң ачалы-гың Анна Максимовна Бело-вага сөс берген.

Совет паспорттуң ужу-д-засынын, ону элчизиниң чу-румуңуң дугайы А. Белова дашыраңга-биле чутулааш. «Бастың чутураң нур-тувустуң 16 хар четкен хама-тың бүрүзү совет паспортту ап тура: «Номчук, алаар-ган, мен — Совет Эмгектинин хамаатын мен» деп, шыл-гаратпай совет чогаалчы В. В.

Маяковскийниң олуртуларын өөрүшкү болгаш чоргаарал-биле сактып туралар. Ычана-ган шкoлaлaның 10-гу клaсcы-ның 16 хар четкен чамдык өөреник-чилеринге бөгүн паспорттар-ны байырадалым-биле тилкис-дир бис — дээн.

Анна Максимовна 30 хире онгу клaсcыга паспортту ба-йырадалым-биле тилкиска. Со-вет Эмгектинин хамаатын эр-ген бидикталы — паспор-тарын бир-де дугаар алган ол алды хар четкен оолдар бол-гаш кыстарын арыннарын ө-рүшкү-биле долдуган. Өө-реникчилериниң ала-пелериниң мурчуңдар төрөдөр комитети-нин кежигүнү Кок-Кача Чаданалына. Сат сөс алгаш, паспорт алган чадан хамааты-ларга байыр чедирбишан, онгу клaсcы чедилешкенин

доозарын, эртем-билитиниң ха-нымынче улам ыңай буруң-гараларын, Совет Эмгектинин хамаатын деп чоргаар, белик алап төлөткөн-биле салгыны-о-ларга күдээ. 9-ку клaсcы-лар Н. Илам-Сюрюн, В. Санаа олар эртем документиң алган өөрүпте байыр чедирип, чү-вө чутулаашанар. Паспорт алган өөрүпчү мурундан Х. Дине-пей В. В. Маяковскийниң «Со-вет Эмгектинин хамаатын мен» деп шүдүң кежениң киржикчилеринге номчук ба-раалаткан.

Кежээ белик дечкеде, орга-низастыг эртен. Оон түнче-лелде танчы болгаш аттрак-ционтуг оюннар база болган.

С. МОНГУШ. Чадананың № 1 ортумак шкoлaлaның тоску клaсcызы.

Мергелдейге чагаа

АРЫН-НУУРУН ЫШКЫНГАН

Суг-Аксыда эл-чөм мажы-нынын чаныг чорумда, хер-вээске кижиниң үнү хертен кысымын дашылап келди: арагаңа тоңаңаңаң, арын-чурун шыңкаңаң Монгуш Кы-зыл-оолга хунаадылтың...

Херектик болган черинге бе-дүк кижилер-биле манчал чед-де бердим: иди-хевил албер-самдар, бажының дүгү чулдуштеткис, дүрү-хевир окулдуган, аскындан ак кө-вүк шуушкан, үжөн хар иш-тинде надыл эр эл-тендиз базын тур.

Менден артык күчтөн чок дээнин, ында кижилерге чоң-гээленип, «маалыр» чоруну

нера Милескаяны магаалп көрдүвүс. Оон арын-шайын оожум, тогтуг, хөрээ өгдөсөй-нип, тынп турган ыкшак са-гындар. Бистиг эрга чедир IV векте далай эригине хая кырыпта орук айткызы бооп турган Никса Самофракийская. Оон бүгү боду чүткүл, күзөл, талыгыраже ужудушкун-биле долган. «Медузаның салы» — корабль далай дүвүчө дүжүп эгелээ, кижилерниң чамды-ам салымынч багыга холну чиксе, өскелери ам-даа дингис бээрн кызыткан, корт-кан, дүвүрзүн — кижиле буру-зунуң арын-шайындаң ил-де. Делакунның чогаалда-рында «Хюска соода» база «Хосталга» деп ажалдары он-загый.

Даштыкы чурукчулардан мында Гойя, Веласкес, Эль Греко, Рембрандт, Ван Дейк, Рубенс, Рафаэль бар. Ондагы чүвө чүл дээрге Луарда ажилдарда чачыс-даа холга чок бооп турары. «Мона-Лиза» — Леонардо да Винчигин Джоконданың башы көрдүвүс. Луарда дашың чуруктары ай-ай-биле-даа көрүп келсе, кижиле кайың хапар.

Франциянын байысылдыг Парижге совет кижиниң ба-рыскаар чери Латин квартал-да Мари-Роз кулдукчузунда В. И. Ленинниң музей-кварти-рамы. Улут баштыгың мандала 1909—1912 чылдарда чурттап, ажилдап турган. Үшкү катта ийи өрзалдың бирээни Ильичниң ажилдаар кабинетин, а өскө-көз Н. К. Крупскаянын аа-зымың өрзалды. Орджоникидзе, Камо, Бонч-Бруевич болгаш Ленинниң оксе-даа соратник-тери кзып, партиягын дашы-ларга күчүстөгенин илтеп, чача-чаа дашылаңаң алгаш чоруп турганар. Ильичниң ажилдаар өрзалды мырыңай бөдүүн столда «Пролетариян», «Рабочая газета» солунар-нын дугаарларын, номнар ара-зында Маркс, Энгельс томи-нары, Франциянын, Париж коммуналынын тогүлери, Нек-расовтун, Толстойнуң номна-ры чытылган. Музейни 80 ажим харлыг француз комму-нист эш А. Лежандр хайга-рап, башкарып турар. Хуу

Франциянын чурттакчы чо-ну 2000 чылга чедир 60 млн. че-дер. Ам 52 млн. кижиле, 7.5 муң тонна ажим турар, ону 1889 чыл иштинде (1887—1889) түдүп дооскан. Баштай ону анаа-ла архитектураг ба-наашкыларын шыннып, бе-дикти көргүзери-биле туткан. Радио, теледидеиниң тавы-галы-биле ол аң заманалыг чалгыттарын тарадыкчылар алган. Ону сонуугарын ту-ристер Парижге үлүг орула-ны кирип турар.

Чон амыралдар чартып, эки эр дашы моон мурунда демсееп чоранып дег, ам-даа туржуп турар.

М. ХАДАХАНЭ. Кызылдың башкы институнуң доцентин, филология эртемнириниң кандидаты.

ШЫДЫРААЧЫГА БУЛУН

«Шын» солунуң номчукчуларының күзелин бугаар тур-гускан бо булуң хой-хай кижилерин сонуугаралын хара ту-дун турар. Булуңу мастере кандидат, шыдыраа талазы-биле республика чемпиону Николай Шипигин удуруп турар.

Богун булуңга келген чагааларын ийиниң парладымс.

ИЙИ ТЕВЕНИН КУШТУУ

Чоокта чаа доозулган шы-дыраа талазы-биле республика чемпионы аныктарын чемпионнады деп алап болур. Алаа дүжүкүлгө, алдар-су-рагыг ойнакчыларга уду-б-лук аныктар эң баштай ки-ришкен болгаш багай эвес түнелди көргүскен. Ийги шаңнадыг политтехникумун сүргүлү Виктор Луканов ба-гаан айттыра-ла чечир.

Алгыч ойнакчыларын ба-вээни Чоон-Хемчик районун Ийне шкoлaлaның бажызы Максим Монгуш республика чемпионындагы ийи дугаар киришкен, пымырак бири раз-рядчы деп чүвени бидиккан. Монгуш мастере кандидат М. Адыр-оол, бири разрядчы-лар Б. Хомушук, В. Смирнов, Д. Канчык, К. Кыргыс ола-ры уткан болгаш бо берге маргылаага бешки чери ээ-дээн.

Чоон-Хемчиктин чемпиону-нуң оюннарын көргө, ол де-бюттү эки билди, дидим, со-руктуг, тиледе чедип алыр даш чүткүдүг кижиле болду. Оон чогаалчы чоору-вусту бир чижиз көрүп көрээ.

М. Монгуш К. Кыргыс (Чоон-Хемчик) (Улут-Хем) 1. е4 е5 2. Кf3 Кf6 3. d4 еd 4. Кd4 Кf6 5. Кс3. Сс6 6. Кс6 ес 7. Сс4 0—0 8. Сс5. h6 9. Ch4 (Оглуң каап берип-чүткүрүп турар).

Чон амыралдар чартып, эки эр дашы моон мурунда демсееп чоранып дег, ам-даа туржуп турар.

М. ХАДАХАНЭ. Кызылдың башкы институнуң доцентин, филология эртемнириниң кандидаты.

БОДАЛГАНЫ ТЫВЫҢАР

Самагалдаа орук участо-гунуң инженер бири раз-рядчы Петр Артомонов чоокка чедир-де республика чемпи-надыга үрүлүч кирип, шымырак даш шымырачылар-ның аразында кирип турган. Ол бодаалдар тургузарында база ынак. Оон чогааткан бир бодаалыг тыварыңче ча-ладымс. Оон теманы: «Мат кагары белең-даа ыкшак, а хер-рек кырында».

Ак тала: Крб6. Фс5. Jd4. Кс2. d2. f5. g5 (7).

Кара тала: Крб6. d5. d7. g7 (4).

Ак тала эгелээш, ийи көш-тен мат кагар.

В. КОВАЛЁВ ТИИЛЭЭН

«Москвалың конкыкы» деп дошка фигурдуг чутулааш-кын талазы-биле делегей турининиң тилекчинин Владимир Ковалев болган. Бир чыл дүзүгулаа «чаксарлааш», оон ка-тап маргылаага кирип эгелээни ол. Ковалев албан күсө-дир номерлерге болгаш эң кыска программалыг күсөдөгө бири черлерин ээлээш, бодуңуң суражык-башкымы Сергей Четверухинге эки белекти чедирген. Сергей Четверухинге ол кежээ маргылааның киржикчилери болгаш коркудугури байыр чедирип турган. Чүге дээрге, СССР-ниң хой дахкыр чемпиону, делегейиниң болгаш Европаның чемпионаттарын-ның монгуң болгаш хүдөр медалдарын эдилекчинин анда ба-йыраалдыг буга тренер ажилыңче үдээш.

Турнирге Канада чурттуг Роналда Шейер 228.96 бала ап, ийги черин, Ленинград чурттуг Бобрин 221.22 бала алгаш, үшкү чере барган.

Делегейиниң ои бир чурттарынын фигурстери киришкен «Москвалың конкыкы» деп бо секки турнир доозулган. Алаа болган дөрт программаларын үжүне совет спортчулар тилекчин болган. Эшгит чутулаашкыга Людмила Смирнова биле Алексей Уланов олар тергидээ, танылаарыга На-талья Линичук биле Геннадий Карпонов, херезежерден чаксаан чутулаашкыга ГФР-ниң спортчузу Герта Шанлера тиилээш. (СЭТА).

Телевидение

ДЕКАБРЬ 15-ТЕ

МОСКВАДАН

13.00 — Дамчыдыгаар программалыг. 13.05 — Медээлер. 13.10 — «Тола дугайында тола». Уран-чечен фильм. 13.40 — «Каджылыг». Эртем-тайбыллыг программа. «Гигиена болгаш куш-ажыл камагалды». 14.10 — «Литература чогаал-дарын киножуларга». «Дубровский». Уран-чечен фильм. 15.20 — 15.30 — Чалсар. 15.30 — Оңуң телекөргүзүг. Нефть үлет-пүрүңүң министри В. Д. Шашиң силерге харыялап тур. 16.00 — Оңуң телекөргүзүг. «Дирг амыттаран оранымда». 17.00 — Оңуң телекөргүзүг. «Москвалың конкыкы». Фигурдуг чутулаашкын талазы-биле делегей маргылаады. Хостут танчылар.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — «Челээш». Аныктарга программа. «Профессияны тергиниң» деп даш телеграфтиг ортузуңга телеконкур.

МОСКВАДАН

20.00 — В. Брюсов. «Поэзия». 20.20 — «Чуректик тураска-а». Уран-чечен фильм. 21.50 — Оңуң телекөргүзүг. «Балет дугайында». Москвалың академиктиг хореография учини-шен 200 харлаан. 22.50—23.00 — Чалсар. 23.00—23.30 — «Ев. Информастыг программа».

Редакторунуң ораңачызы **М. Н. СМЕРНОВА.**

Кинотеатрларда

ДЕКАБРЬ 15-ТЕ

«НАИРАЛ»: «Ынакшыдыг чалыбраажы» (2 серияг катал) 10.00, 12.40, 15.20, 18.00, 20.40 шактарда. «ПИОНЕР»: «Хүлүмүзүгү даш аян-чорук» 9.30, 11.10, 15.10, «Эриктен» 12.50, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Хольмауге» операциязы» 15.00. «Персик чечээ» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ВОСТОК»: «Соңу ие» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА

6 КАТАП ҮНЕР

Пар. ама 2. Тираж 15.953 ЧАГЫГ № 292

ЭКРАНДА ЧАА КИНО

„ХҮНДҮЛЭЛДИҢ АЯН-ЧОРУУ“

Ийи сериялыг, онуг, дашем экраныг «Хүндүлелдин аян-чоруу» деп кино-чуртукту «Москвалың киностудияда чоок-таа тургускан.

Оон сөс чогаалы кинонуң тургузучузу Юлий Раймун-биле кады А. Гребнев чогааткан. Ону тирттырган оператору Н. Арашников. Чурукчулары — Н. Дав-гуский болгаш Ф. Ясхевич. Композито-ру — Н. Сидаников.

Кол рольдарда ойнаанар болза: артист Борис Гусак (капитан-лейтенант Глебев) болгаш кинода чаа ойнап кирип турар Любовь Альбицкая (Помпей хоорайнын бузуңдуларынга тайылар кылчп чорур итали уруг Луня). Оон оксе рольдарда ойнаанар: Н. Рачинский, Л. Тарабарин, В. Носик, А. Демидова, Б. Химичев, В. Стрельников, А. Вокан, Р. Фидипов болгаш өскөдөр-даа.

Болук совет корабльдер Италияны бир порт хоорайында найыраалды аян-чоруун кылчп чед берген. Совет далайжылар Помпей хоорайнын бузуңдуларын эскүр-сиялап көрүп чоруп турда, капитан-лейте-нант Глебев ол хоорайнын үрелениңиң төгүзүлгөс тодаргай чүдүлери билип ал-ган. Таймыралакчың чугааын дашың чоруп турган, ол итали уругун буржуа инитилелге салып-чолуңуң кайыг болу-рун дугайында офицер бодамы бээр, ол таймыралакчы уруг анаа тымызкыг са-гындар...

Кораблеж эш Глебев бодунуң үрелип бүстү бээрин сезимейн-даа турар эрте-бу-рунгу хоорай дугайында шиян бижип эгелээр. Оон чурттакчылары Везувияны ча-за-теп келир деп турарын оксе чурттуг, ки-жиз сагымырага-даа, оон оозун дың-чаар-даа хонук чок болулар. Оларын-нын алыр даш ол ораалдажышкын

хоорайнын чоңуңа биядымс болуп ту-рар.

Фильмни көргө, оон бижип турар ши-зи дээрге муң-муң чыл мурунда болган бурунгу чүвө дег сагындар. Глебев ы-наа амыралчы оксе байдала болуп ту-рар, чүге дээрге ол далайгы бодун ши-зинде оксе чурттуг кижиз кылдыр кор-гузуп турар. Таймыралакчы итали уруг Луня эрте-бурунгу Помпейге турган Ги-та Флавияның үзениң бай кызы ыкшак.

Ында шак мынд ховар болуп турар ар-га-биле «Хүндүлелдин аян-чоруу» ки-жилериниң психологиян илердеп, олар-нын мөзүзүн аналзетеп турар.

Бодунуң оа шияның анык чогаалы Глебев бистип үзениң бугу ак сеткилдик кижилериниң бодамы. База оон бодунуң совет офицерин болгаш хамаатының бо-ламыга хамаарышкан айтырын алго-ризмде хевир-биле көдүрүп турар.

Ычанаган шияни область театрыга көргүзери-биле хүдээп алган. Оон арти-стер амыралыңа-даа, сисага-даа көр-гүзүп турар. Ычанаган фильмге база бир «шүгүм» — боттуг чүдүлү болгаш болат-тыннып турар чүдүлү бир азым үскү-ле-нишкын туруп келир.

Фильмге кижиле кайгаар, чүдүлөр хой, чер-делей чараш көстүр, сетка-бодал хайнып турар. Бо болза суражаан ре-жиссер Райзманың база бир алдарлыг чогаалы болуп келир.